

“Тасдиқ мекунам”

Ректори Муассисаи давлатии

таълимии Донишгоҳи давлатии

Данғара, д.и.и профессор

Хайрзода Ш.Қ.

соли 2025

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин дар мавзуи «Рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илми эълоншуда: Мазмуни таҳқиқоти диссертатсионии Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидиндар мавзуи «Рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ» ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот, аз ҷумла банди 1- Методологияи таҳқиқоти педагогӣ (асосҳои ҷаҳонбинии таҳқиқот; равишҳои таҳқиқотӣ ба рушди илми педагогӣ, мувофиқат ва ҳудудҳои татбиқи онҳо; усулҳои таҳқиқоти педагогӣ; рушди соҳаи фаннии педагогика; илмшиносии педагогӣ; хусусияти робитаҳои байнифаннӣ дар таҳқиқоти педагогӣ; характери диалектикий алоқаи мутақобилаи илми педагогика ва амалияи таълим; асосноккунии методологияи таҳқиқоти пешгӯикунанда; асосноккунии методологияи таҳқиқоти дастҷамъона; сифати таҳқиқоти педагогӣ), банди 2 -Таърихи рушди илми педагогика ва амалияи таълим (рушди таърихий амалияи таҳсилот; ташаккул ва рушди афкор; концепсияҳо, назарияҳо; омӯзиши монографияи мероси педагогии омӯзгорони маъруфи замони гузашта); таърихи этнопедагогика, рушди лексика ва истилоҳшиносӣ), банди 7- Педагогикаи амалӣ (ҷамъбасти

таҷрибаи пешқадами педагогӣ; ҳаракати навоварона (инноватсионӣ) дар таълим; фаъолияти таҷрибавӣ-озмоишии муассисаҳои таълимӣ; тағйироти системавӣ дар фаъолияти касбӣ педагогии омӯзгор, аз ҷумла, моҳият, сохтор, вазифаҳои он; фаъолияти ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи маориф, шарикӣ иҷтимоӣ муассисаҳои таълимӣ), банди 8 - Педагогикаи муқоисавӣ (ҳолат, қонуният ва тамоюлҳои рушди назария ва амалияи педагогӣ, назария ва амалияи таълим дар кишварҳо ва минтақаҳои гуногуни ҷаҳон; таносуби тамоюлҳои умумӣ рушди таҳсилот, хусусиятҳои миллӣ ва минтақавӣ, имкониятҳо, асосноккунӣ ва роҳи воситаҳои ғанисозии мутақобилаи низомҳои миллии таҳсилот тавассути истифодаи таҷрибаи хориҷӣ, ошкорсозии таҷрибаи пешқадам дар соҳаи маориф) мувофиқат мекунад.

Саҳми илмӣ довталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он: Диссертацияи пешниҳодгардида ба мавзуи хеле муҳим ва замонавӣ бахшида шуда, равишҳои таҳлили педагогӣ ва муҳитҳои муосири таълимиро дар маркази таваҷҷуҳ қарор медиҳад. Ин мавзӯ барои беҳтар намудани сифати таҳсилот ва баланд бардоштани нуфузи омӯзгорон аҳамияти калон дорад. Довталаб дар кори худ ба таҳқиқи шароитҳои педагогӣ машғул шуда, аз ҷамгироии илмӣ амалӣ истифода мебарад. Саҳми илмӣ довталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ва коркарди проблемаи таълимии мазкур дар чунин ҷанбаҳо зоҳир мегардад:

1. Ташаккули назарияи илмӣ ва методологии нав. Довталаб оид ба дар низомии таълими равиявӣ асосноккунии маҳсулнокии ҳаллу фасли масъала доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ аз мавқеи муносибатҳои низомӣ фаъолиятӣ, шахсиятӣ ва босалоҳиятноки гузаронида шуд, ки имкониятҳоро дар ташаккули минбаъдаи назария доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ фароҳам месозад; мафҳуми

«босалоҳиятнокии таҳсилию маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ» мушаххассозӣ гардид, мо дараҷаи рушдбандагии таҷрибаи корбуди самараноки маҳорату малакаҳои умумитаълимиро дар раванди фаъолияти таълими мустақилона гузоштану ҳалли масъалаҳоро мавриди таҳлил қарор додем.

2. Баҳодиҳии шароитҳои муосир ва тағйирёбанда. Муҳити муосири таҳсилот ба тағйирёбии глобалии технологӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ дучор аст. Довталаб тавсияҳои конкретӣ дар бораи он ки, чӣ гуна омӯзгорон метавонанд дар ин шароитҳо рушди фаъолияти маърифатиро дар низоми таълими равиявӣ ташкил кунанд ва ба самаранокии таълим вобастагӣ дошта бошанд, пешниҳод мекунад. Ин ҷанба аз он ҷиҳат аҳамият дорад, ки дар шароити зудтағйирёбандаи муосир, рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ таъсири махсус меросонад. Ба таври мустақилона, давталаб ин воҳиди таълимиро ба ҳамчун системаи динамикӣ таҳия мекунад.

3. Таҳияи тавсияҳои амалӣ. Яке аз саҳмҳои асосии илмии довталаб, таҳияи тавсияҳои амалӣ ва стратегияҳои таҳияи барнома барои муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мебошад. Ин тавсияҳо дар бораи рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ ва беҳтар намудани шароитҳои педагогӣ метавонанд ба самарائي амалӣ дар барномаҳои таҳсилоти умумӣ мусоидат намоянд. Тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд дар фаъолияти рӯзмарраи омӯзгорон ва маъмурияти муассисаҳои таълимӣ истифода шаванд.

4. Арзёбии натиҷаҳои таҳқиқот. Довталаб оид ба натиҷаҳои озмоиши худ, ки дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ анҷом дода шудааст, таҳлилҳоро анҷом додааст. Ин таҳлилҳо дар бораи осонтар намудани равандҳои рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ мусоидат мекунанд. Натиҷаҳои озмоиш, ки дар бораи таъсири омилҳои

гуногун (технологӣ, фарҳангӣ, иҷтимоӣ) ба рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ таҳқиқ шудаанд, дастрасии илмӣ-амалиро барои коркарди масъалаҳои илмӣ пешниҳод мекунанд.

5. Инноватсионӣ ва тағйирёбандагии раванд. Саҳми илмии довталаб дар коркарди проблемаи ташаккули рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ дар муҳити муосири таълим, инчунин дар инноватсионӣ ва тағйирёбанда будани равишҳои нави таълимӣ зоҳир мегардад. Довталаб ба таҳияи моделҳои нави рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ, ки ба тағйирёбии технологӣ ва иҷтимоӣ мувофиқат доранд, таваҷҷӯҳи махсус зоҳир намудааст. Ин кор ба фаҳмиши нави таълим ва ташаккули таълими равиявӣ мусоидат мекунад.

6. Муносибати илмӣ ва амалӣ. Довталаб дар қори худ ба таҳияи муносибати байни илм ва амал, ки барои ҳалли проблемаҳои педагогӣ дар шароити муосир заруранд, таваҷҷӯҳ намудааст. Ин аз он ҷиҳат муҳим аст, ки ин муносибатҳо метавонанд дар барномаҳои таҳсилоти умумӣ барои ташаккули рушди фаъолияти маърифатӣ дар низоми таълими равиявӣ истифода шаванд. Бинобар ин, қори довталаб на танҳо дар самти назариявӣ, балки дар амалияи таҳсилот низ аҳамияти калон дорад.

Довталаб, Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин дар диссертатсияи худ ба мавзӯи «Рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ» бо роҳи таҳияи равишҳои нави методологӣ, таҳияи тавсияҳои амалӣ ва таҳияи моделҳои нави ташаккули рушди фаъолияти маърифатӣ дар низоми таълими равиявӣ, саҳми илмии муҳим гузоштааст. Қори довталаб на танҳо ба тақмили назарияҳои педагогӣ мусоидат мекунад, балки дар раванди таҳсилот низ аҳамияти амалӣ дорад. Ин проблемаи илмӣ дар шароити муосир барои таҳияи барномаҳои таълимӣ ва

ташаккули рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мусоидат мекунад.

Илова бар ин, таҳлили илмию методологӣ барои дигар муҳаққиқон ва мутахассисон ҳамчун манбаи иттилоотӣ хидмат карда метавонанд. Таҳқиқоти мазкур барои рушди минбаъдаи илмӣ дар соҳаи педагогика ва инчунин барои такмили системаҳои таълимӣ заминаи мустаҳкам мегузорад. Дар шароити муосири глобализатсия ва талаботи рӯзафзун ба сифати таълим, натиҷаҳои ин таҳқиқот на танҳо барои Ҷумҳурии Тоҷикистон, балки барои дигар кишварҳо низ манфиатбахш буда метавонад.

1. Муаллиф дар нуктаҳои ба ҷимоя пешниҳодшуда чунин масъалаҳоро мавриди таҳқиқу омӯзиш қарор додааст: 1. Маҷмӯи шароити педагогӣ, ки сифатнокии фаъолият ва ташаккули амсиларо таъмин менамоянд. Шартҳои аввал маҷмӯи маводи таълимиро, ки барои хонандагон эҷоди хати сайри таҳсилоти субъективиро таъмин менамоянд. Шартҳои дуюми нақш ва ҷойгоҳи муносибати инфиродиро барои балоиҳагирӣ кори таълимию-тарбиявии хонандагонро, ки дар синфҳои болоӣ меҳонанд, муқаррар намудем, барои як давра кори таълимию-тарбиявии онҳо усулҳои мушаххасро интихоб кардем. Шартҳои сеюми педагогӣ дар низоми таълими равиявӣ имкониятҳои ҳамкориҳои субъектҳоеро, ки ба раванди таҳсилот шомил карда шудаанд, муқаррар месозад.

2. Дар низоми таълими равиявӣ амсила доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ, ки дар асоси муносибати инфиродӣ тарҳрезӣ шудааст, ба муайянсозии ҳадафҳои таълим; методҳо, усулҳо ва шаклҳои таълиме нигаронида шудааст, ки хусусиятҳои инфиродии таълимгирандагон ва тағйироти суратгирандаро дар фаъолияти фаъоли маърифатии ҳар як таълимгиранда, барои тасдиқ ё ислоҳсозии муҳити рушдбанда ба назар мегиранд. 3. Дар низоми

таълими равиявӣ технологияи таҳияшуда доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ қобил аст татбиқи амсилаи таҳияшударо ба таври марҳилавӣ таъмин намояд. Ба таркиби технология пойгоҳ доир ба лоиҳакашии раванди педагогии низоми таълими равиявӣ шомил карда шудааст, ки ба рушди босалоҳиятноки дар фаъолияти таҳсилию маърифатӣ нигаронида шудааст.

1. **Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ** (бо нишон додани наwgонӣ, аҳамияти илмӣ ва амалии онҳо), ки барои он ба доwtалаб додани дараҷаи илмии дархостшаванда мумкин аст: Дар диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин масъалаи муҳими ташаккули рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ дар шароити муосир мавриди баррасӣ қарор гирифта, муаллиф тавонистааст як қатор натиҷаҳои мушаххаси илмиро ба даст орад. Мақсади таҳқиқот дар шакли мукаммал инъикоси аҳамияти тақвияти рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ дар фаъолияти касбӣ мебошад. Мақсад ба таҳкими ҷанбаҳои назариявӣ ва амалии ташаккули рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ нигаронида шудааст, ки дар шароити тағйирёбии педагогӣ ва таъсири ҷомеа ба муассисаҳои таълимӣ бояд бештар равшан карда шавад. Вазифаҳои таҳқиқот ба тарзи рушдбанда имконоти васеъ барои пайгирии амалҳоро фароҳам меоранд.

Наwgонии таҳқиқот дар он зуҳур меёбад, ки муаллиф мафҳуми «шароитҳои педагогӣ»-ро дар робита ба ташаккули рушди фаъолияти маърифатӣ дар низоми таълими равиявӣ мушаххас намуда, моҳияти онро дар муҳити муосири муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ тавзеҳ додааст. Ҳамчунин, муаллиф модел ва технологияи рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявиро дар асоси омилҳои муҳталифи педагогӣ таҳия намудааст, ки ин барои баланд бардоштани сифати фаъолияти омӯзгорӣ мусоидат мекунад. Навгонии илмӣ

таҳқиқот, ки дар муқаррароти пешниҳодшуда ифода ёфтааст, ба таври мушаххас аз ҷиҳатҳои зерин арзёбӣ мешавад:

1. Технология доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ тарҳрезӣ шуд, ки хусусияти марҳилавӣ будани амалисозии амсилаи таҳияшуда ва шароити фаъолият ва ташаккули натиҷанокии онро таъмин менамояд.

2. Амсилаи рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ тарҳрезӣ шуд, ки хусусияти хоси он концепсияи корбасти ҳадди аксари имкониятҳои таълими равиявӣ барои ноилшавӣ ба марҳилаи эҷодию таҳаввулдиҳандаи босалоҳиятнокии таҳсилию маърифатӣ аз ҷониби хонандагон мебошад.

3. Маҷмӯи шароити педагогии фаъолият ва ташаккули босифат дар низоми таълими равиявии амсила доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ аз ҷиҳати назариявӣ далелнок карда шуда, аз ҷиҳати озмоишӣ мавриди санҷиш қарор гирифт.

Дар маҷмӯъ, наwgонии илмӣ таҳқиқот ба ҳалли масъалаи муҳими педагогӣ равона шуда, дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ мебошад. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар тайёр кардани омӯзгорон, такмили ихтисоси онҳо ва дар фаъолияти амалии муассисаҳои таълимӣ ба таври васеъ истифода шаванд.

Аҳамияти илмӣ тадқиқот дар он аст, ки он ба назарияи педагогика оид ба масъалаҳои рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ саҳм гузошта, заминаи назариявии ташаккули рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ дар шароити муосир ғанӣ мегардонад. Натиҷаҳои тадқиқот имкон медиҳанд, ки чараёни ташаккули рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба таври самаранок ташкил карда шавад.

Аҳамияти амалии тадқиқот дар он зоҳир мешавад, ки натиҷаҳои онро дар амалияи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, инчунин дар раванди тайёр намудани хонандагон истифода бурдан мумкин аст. Таҳияи муаллиф оид ба модел ва технологияи рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ метавонад барои омӯзгорон, роҳбарони муассисаҳои таълимӣ ва кормандони соҳаи маориф ҳамчун дастурамал хизмат кунад. Ҳамчунин, бояд қайд кард, ки муаллиф дар рафти таҳқиқот аз усулҳои гуногуни илмӣ, аз қабili таҳлили адабиёти илмӣ, мушоҳида, пурсишнома ва таҷрибаи педагогӣ истифода бурдааст, ки ин ба эътимоднокии натиҷаҳои бадастомада мусоидат кардааст. Муҳокимаи натиҷаҳои таҳқиқот дар конфронсҳои илмӣ ва нашри мақолаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои бонуфузи кишвар аз он шаҳодат медиҳад, ки кори илмӣ Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин дар байни мутахассисони соҳаи маориф ва педагогика тавачҷӯҳи зиёд пайдо кардааст.

Аз ҷониби муҳаққиқ ба таври муфассал корҳои илмӣ олимони соҳаи педагогика, адабиёт, психология, фалсафа ва олимони соҳаҳои дигар омӯхта шудааст, ки дар онҳо асосҳои назариявӣ ва педагогӣ-психологии ташаккули рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ дар шароити муосир мавриди таҳқиқу баррасӣ қарор гирифтааст.

Муаллиф дар боби якум, ки «Асосҳои назариявии рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таҳсилоти соҳавӣ» номгузорӣ намудааст, дар бораи асарҳои мутафаккирон ҳамчун сарчашмаи афкори педагогии ташаккули рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ таҳлилҳо овардааст. Таҳлилҳои овардашуда аз ҷиҳати илмӣ асоснок буда, иқтибосҳои мисолҳои овардашуда ба мавзӯ мувофиқ мебошанд.

Дар зербоби аввали боби 1 – «Вазъи масъалаи таҳқиқот дар назария ва амалияи илми педагогӣ» муаллифи диссертатсия ба масъалаҳои зертаваҷҷӯҳ намудааст: таҳлили таърихӣи масъалаи таҳқиқот дар назария ва амалияи илми педагогӣ пешниҳод гардидааст. Мафҳумҳои асосие, ки дар таҳқиқоти мазкур ба кор бурда шудаанд, инчунин дидгоҳҳои олимони муосир доир ба масъалаи мавриди баррасӣ таҳқиқ шуда, моҳияти рушдӣи фаъолияти маърифатӣ дар таълими равиявӣ, инчунин салоҳиятнокии таҳсилу маърифатии хонандагони синфҳои болоӣи муассисаҳои таҳсилоти миёна дар низомии таълими соҳавӣ муайян карда шудаанд.

Ба сифати масъалаи назаррас, ки рушди шахсиятро муайян месозад, фаъолиятро шуморидан мумкин аст, ки ба ташаккули насли наврас ва ҳаёти ҷамъиятӣ таъсир мерасонад. Масъалаи фаъолият – ин фанни омӯзиши илмҳои гуногун дар бораи ҷомеаи инсонӣ мебошад.

Моҳияти фаъолияти инсонӣ аз таҳаввули воқеият, ки дар он инсон қобил аст фаъолона ба олами атроф таъсир расонад, иборат аст.

Раванди таълим зарурати чунин методҳои фаъолиятро тақозо менамояд, ки дар онҳо қисми таълимдиханда барои интиқоли таҷриба масъул буда, қисми дигар – таълимгиранда, дар касбкунӣи таҷрибаи ҷамъиятӣ, дигаргунсозии он ба дастоварди инфиродӣи хонандагон мутамарказ гардидааст. Ҳарду методи фаъолият, ки дар раванди таълим ҷой доранд, зарур буда, аз онҳо моҳияти раванди таълим ошкор мегардад.

Дар зербоби дуюми боби 1 – «Рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низомии таълими равиявӣи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ» муаллиф таърифи дақиқи амсилаи рушдӣи фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар пояи муносибатҳои инфиродӣ, низомӣи фаъолиятӣ ва салоҳиятнокии дар сохтори таълими равиявӣ тавсиф ёфтааст. Мафҳумҳои усулан муҳимме

мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд, ки дар таҳқиқоти мазкур истифода шудаанд: «амсиласозӣ» ва «амсила», самарнокии се муносибат, ки дар асоси онҳо амсилаи таҳқиқоти мо тарҳрезӣ шудааст, мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Дар ин замина муаллиф таҳлили муфасссали адабиёти педагогӣ ва психологӣ оид ба рушдии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ, муқоисаи нуқтаи назарҳои гуногун ва муайян кардани ҷанбаҳои баҳсталабро ба роҳ мондааст. Муаллиф нишон додааст, ки чӣ гуна рушдии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ ба муносибатҳои байни омӯзгор ва хонандагон, инчунин ба фаъолияти таълимӣ таъсир мерасонад.

Дар идомаи ин зербоб муаллиф масъалаҳои зеринро мавриди баррасӣ қарор додааст: рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ – муаллиф чӣ гуна рушди фаъолияти маърифатӣ дар таълими равиявӣ ба арзишҳо, эътиқодҳо ва рафтори хонандагон таъсир мерасонад, баррасӣ карда, нақши руштии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ родар рушди худшиносӣ, эътимод ба худ ва масъулиятшиносии хонандагон таҳлил кардааст. Муаллиф усулҳо ва стратегияҳои гуногунро, ки омӯзгорон метавонанд барои баланд бардоштани руштии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ истифода баранд, пешниҳод кардааст, аз қабили: рушди малакаҳои муоширати муассир ва ҳамдардӣ; намунаи ибрат будан дар рафтор ва ахлоқ; эҷоди муҳити мусоиди таълимӣ; истифодаи усулҳои таълими фаъол ва ҳавасмандкунанда; арзёбии одилона ва конструктивӣ; ҳамкорӣ бо волидайн ва ҷомеа. Инчунин, муаллиф омилҳои таъсиррасон ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ ромуайян кардааст, аз қабили: таҷрибаи корӣ, дараҷаи илмӣ, шахсият, муносибат бо ҳамкорон ва волидайн, инчунин сиёсати мактаб ва ҷомеа.

Зербоби сеюми боби 1 – «Шароити ҳатмии педагогии татбиқи амсила доир ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ», Шароити педагогӣ доир ба рушдии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими ихтисосҳои равиявӣ ба хонандагон муайян ва асоснок карда шуданд.

Шароити педагогӣ маҷмуи арзёбии раванди педагогӣ мебошанд, ки ба афзоиш додани натиҷанокии он нигаронида шуда, ҳамчун муҳите баррасӣ мешаванд, ки дар раванди мавриди омӯзиши таълимӣ ҷараён мегирад. Муаллиф роҳҳои татбиқи ин принципҳо ва меъёрҳоро дар амалияи таълимӣ пешниҳод кардааст. Вай ба аҳамияти эҷоди муҳити мусоид барои рушди касбии омӯзгорон ва таъсири он ба раванди таълим ва тарбият таъкид мекунад. Дар ин зербоб, муаллиф инчунин ба нақши омӯзгор ҳамчун модел ва роҳнамо дар ҷомеа ишора мекунад, ки бояд бо хислатҳои инсонгарой ва ахлоқӣ ороиш ёфта бошад. Вай ба омӯзгорон тавсия медиҳад, ки бо истифода аз принципҳои касбият ва муносибатҳои инфиродӣ, муносибатҳои самарабахш бо донишомӯзон ва ҳамкорон барқарор намоянд. Меъёрҳои ташаккули шароити педагогӣ, ки муаллиф пешниҳод мекунад, на танҳо барои арзёбии ҳолати кунунии омӯзгорон, балки барои шинасоии имкониятҳои рушди минбаъда низ муҳим мебошанд. Ин ба омӯзгорон имкон медиҳад, ки бо истифода аз методҳои гуногуни баҳодихӣ, ба монанди фикру мулоҳизаи хонандагон, арзёбии ҳамкорон ва таҳлили натиҷаҳои таълим, сатҳи шароити педагогӣ муайян кунад ва онро такмил диҳанд. Илова бар ин, муаллиф ба омӯзгорон роҳҳои татбиқи ин принципҳо ва меъёрҳоро дар амал пешниҳод мекунад, ки метавонанд ба онҳо барои дар муҳити таълимӣ шароити педагогӣ кӯмак расонанд.

Боби дуюми таҳқиқоти диссертатсионӣ «Озмоиши педагогӣ доир ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ» ном дорад,

ки дар он, пеш аз ҳама ба таъриф ва аҳамияти рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар раванди таълим ва тарбияи шогирдон диққат дода шудааст. Сипас, омилҳои гуногуни педагогӣ, иҷтимоӣ ва психологӣ таъсиррасон ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ, аз ҷумла муносибати омӯзгорон бо шогирдон, ҳамкории онҳо бо волидайн ва ҳамкасбон, инчунин муҳити таълимӣ ва шароити кории муассиса таҳлил шудаанд. Инчунин, таҷрибаи муассисаҳои пешрафта ва намунаҳои беҳтарини ин соҳа барои муайян кардани он ки чӣ гуна метавон рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ родар муҳити муосир беҳтар кард, баррасӣ карда шудааст. Дар охири боб, натиҷаҳои таҳқиқот ва пешниҳодҳои амалии барои такмили рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ пешниҳод мешаванд. Ин боб на танҳо барои омӯзгорон, балки барои роҳбарони муассисаҳои таълимӣ ва мутахассисони соҳаи таълим низ аҳамияти калон дорад, зеро он дар таҳияи стратегияи самараноки рушди касбии омӯзгорон ва беҳтар кардани муҳити таълимӣ кӯмак мерасонад.

Зербоби якуми боби 2 – « Ҳадаф, вазифаҳо ва методҳои ташкили кори таҷрибавию озмоишӣ » хусусиятҳои муҳити муосири мактабро, ки ба ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ таъсир мерасонанд, муайян кардааст. Муаллиф нишон додааст, ки чӣ гуна ин ҷанбаҳо ба муносибатҳои байни омӯзгор ва хонандагон, инчунин ба раванди таълим таъсир мерасонанд. Муҳим он аст, ки муаллиф мушкилоти асосии ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар муҳити муосир муайян намудааст. Вай ба омилҳои гуногун, аз қабili муносибати омӯзгорон бо хонандагон, муҳити иҷтимоӣ ва фарҳангии мактаб, ва инчунин таъсири технологияҳои муосир ба раванди таълим диққат медиҳад. Ин омилҳо метавонанд ҳамчун монеа ё кумакрасон дар ташаккули рушди фаъолияти

маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ амал кунанд. Муаллиф инчунин ба нақши муносибатҳои байни омӯзгор ва хонандагон диққат медиҳад, ки ин муносибатҳо метавонанд таъсири амиқе ба раванди таълим ва ташаккули шахсиятҳои хонандагон дошта бошанд. Ӯ ба он ишора мекунад, ки омӯзгорон бояд қобилияти эҷод кардани муҳити мусоиди таълимиро дошта бошанд, ки дар он хонандагон худро озод ва бо боварӣ ҳис кунанд. Илова бар ин, муаллиф ба масъалаи рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ ва аҳамияти тақмили дониши онҳо дар муҳити муосир таъкид мекунад. Вай бар ин назар аст, ки омӯзгорон бояд доимо ба навгониҳои педагогӣ ва технологӣ ҷавобгӯ бошанд, то ки нуфузи худро дар байни хонандагон ва ҳамкорон нигоҳ доранд. Дар маҷмӯъ, ин зербоб ба таҳлили амиқи ҷанбаҳои гуногуни муҳити мактабӣ ва таъсири онҳо ба ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ мепардозад, ки барои фаҳмидани равандҳои муосири таълим ва тарбияи хонандагон муҳим мебошад.

Дар зербоби 2-и боби дуҷуми диссертатсия «Технологияи рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ», муаллиф дар асоси таҳлили назариявӣ ва озмоишӣ омилҳои асосии педагогии технологияи рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ муайян кардааст, ки ба онҳо: раванди технологияи рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар маҷмӯъ ҳалқаи доимии технологӣ буда, инҳоро дар бар мегирад: 1) кашфи меъёрҳои самаранокии раванд; 2) муқаррарсозии унсуре муҳитии раванд; 3) муқаррарсозии унсуре амалиётӣ раванд; 4) ташкили ҳадафи раванди мазкур; муқаррарсозии натиҷаи раванд. Муаллиф, инчунин натиҷаҳои таҳлил ва таҷрибаҳои омӯзиширо дар заминаи технологияи рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ таҳлил

намуда, барои амалӣ гардидани ин омилҳо ва шароитҳо якчанд тавсияҳо пешниҳод кардааст, ки ин пешниҳодҳо метавонанд заминаи эътимоднокро барои беҳбуд бахшидан ба нақш ва рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар мактабҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ фароҳам оваранд.

Дар зербоби сеюми боби 2 – « Таҳлили натиҷаҳои кори таҷрибавию озмоишӣ » муаллиф методологияи таҳқиқоти таҷрибавии худро муфассал баён кардааст, аз ҷумла интихоби усулҳо, иштирокчиёни озмоиш, воситаҳо ва тартиби гузаронидани озмоиш. Муаллиф натиҷаҳои таҳқиқоти таҷрибавии худро пешниҳод намуда, таҳлили муфассали маълумот ва тафсири онҳоро анҷом додааст. Муаллиф самаранокии омилҳо ва шароитҳои педагогiero, ки барои ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ истифода шудаанд, арзёбӣ кардааст. Дар охири зербоб, муаллиф хулосаҳои худро дар бораи натиҷаҳои таҳқиқот баён карда, пешниҳодҳо оид ба такмил додани раванди ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ пешниҳод намудааст.

Арзиши амалии таҳқиқот дар таҳияи тавсияҳои илмӣ-методӣ ифода меёбад, ки ба маъмурият ва омӯзгорон имконияти ҳалли масъалаҳои муҳимро фароҳам меоранд. Тавсияҳои пешниҳодшуда барои ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар шароити муносири таълимӣ мусоидат менамоянд. Таҳқиқоти иҷрошуда равишҳои муфассали технология, хулоса ва тавсияҳоро барои баланд бардоштани мақоми омӯзгор, ташаккули самараноки нуфузи онҳо ва инчунин рушди касбӣ тавассути худҳавасмандсозӣ ва худташаккулунӣ фароҳам овардааст. Натиҷаҳои таҳқиқотро дар фаъолияти маъмурӣ, дар такмили ихтисоси омӯзгорон ва

ҳам дар коркарди методологияи муосир метавон ба таври васеъ истифода намуд.

Дар фарҷом, бояд қайд кунем, ки диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин як кори илмии мукаммал буда, ба ҳалли масъалаи муҳими педагогӣ – рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар шароити муосир равона гардидааст. Тадқиқоти мазкур дорои аҳамияти илмӣ ва амалии назаррас буда, барои рушди минбаъдаи назария ва амалияи педагогика мусоидат хоҳад кард.

Мутобиқати тахассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ. Тахассуси илмии довталаби дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин ба дараҷаи илмӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мутобиқат мекунад.

Эродҳо ба кори диссертатсионӣ. Дар баробари дастовардҳои муҳимми зикршуда, диссертатсия ва автореферати он аз камбудиву норасоӣҳо низ холӣ нест, ки зикри онҳо барои такмили минбаъдаи таҳқиқоти диссертатсионӣ муфид хоҳад буд, аз ҷумла:

1. Муаллиф метавонад самтҳои таҳқиқоти минбаъда оид ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ пешниҳод намояд, то фаҳмиш дар бораи ин мафҳумро амиқтар карда шаванд ва роҳҳои муассиртари баланд рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ муайян кунанд;

2. Муаллиф ҳангоми таҳияи ҷадвалу диаграммаҳо ченакҳое, ки бо воситаи онҳо дараҷаҳои таҳлилро фаҳмидан мумкин аст, нагузоштааст. Масалан, бояд дар ҷадвал ё диаграммаҳо чунин ченакҳо ба монанди фоиз, шумораи хонандагон бо фоиз ва монанди инҳо гузошта шаванд. Гузоштани ин ченакҳо дарки ҷадвал ва диаграммаҳоро осон мекунад;

3. Муаллифи диссертатсия метавонист дар асоси натиҷаҳои таҳқиқоти худ бо муқоисаи таҷрибаҳои рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар муассисаҳои гуногуни таълимӣ, аз ҷумла дар муҳити дигар минтақаҳои Тоҷикистон, кишварҳои дигар ё заминаҳои алтернативӣ таваҷҷӯҳ карда, моҳият ва сатҳу сифати кори худро ғанитар гардонад;

4. Дар матни диссертатсия ва автореферат баъзе ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ вуҷуд доранд, ки онҳо бояд ислоҳ карда шаванд.

Хулосаи ҷамъбасти оид ба сазовор доништан ё надоништани докталаб ба дараҷаи илмӣ: Диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин дар мавзӯи «Рушди фаъолияти маърифати дар низоми таълими равиявӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот ба талаботи Низомномаи Шурои диссертатсионӣ ва Тартиби додани дараҷаи илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267) ва Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯйи ихтисос, номзади илм ва доктори илм, авторефератҳо ва мақолаҳои илмии ҷопшуда доир ба мавзӯи диссертатсия ҷавобгӯ буда, муаллифи он Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидинсазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мебошад.

Тақриз аз тарафи эксперт, номзади илмҳои педагогӣ, иҷроқунандаи вазифаи дотсенти Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии Данғара” Наботов Ю.Ш. мураттаб шудааст.

Тақризи муассисаи пешбар дар ҷаласаи васеи семинари илмӣ-назариявии кафедраи педагогика ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара, ки 23.06.2025 доир шуда, дар он докталаби дараҷаи илмӣ

Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин иштирок ва бо маъруза баромад намуд, баррасӣ ва тасдиқ шудааст.

Дар ҷаласаи васеи семинари илмӣ-назариявии кафедраи педагогика ва психология 15 нафар устодону омӯзгорони донишгоҳ иштирок намуданд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: "тарафдор" - 15 нафар, "бетараф" - нест, "муқобил" - нест (қарори ҷаласаи васеи семинари илмӣ-назариявии кафедраи педагогика ва психология аз 23.06.2025, №11).

Раиси ҷаласаи васеи семинари

илмӣ-назариявӣ, мудири кафедраи педагогика

ва психология Донишгоҳи давлатии Данғара,

номзади илмҳои педагогӣ, дотсент

Д.Ҷ.Ғафурова

Эксперти таҳқиқоти диссертатсионӣ,

ичрокунандаи вазифаи дотсент дар

Донишгоҳи давлатии Данғара,

номзади илмҳои педагогӣ

Ю.Ш.Наботов

Котиби ҷаласаи васеи

семинари илмӣ-назариявӣ,

номзади илмҳои педагогӣ,

муаллими калони кафедраи

педагогика ва психология

Ҷ.Ш.Садирова

Маълумот барои тамос: 735320, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон, ноҳияи Данғара, кӯчаи Маркази 25; Тел: +992 833122-28-06, +992 934337676; E-mail: dddangara2013@mail.ru, Dilorom.gafurova.76@mail.ru; www.dsu.tj

23-юми июни соли 2025

“Имзои Д.Ҷ. Ғафурова, Ю.Ш.Наботов ва Ҷ.Ш.Садирова - ро тасдиқ мекунам”.

Сардори шуъбаи кадрҳо ва

корҳои махсуси МДТ – и

“Донишгоҳи давлатии Данғара

Тоирзода С.Т.